

مسابقات ریاضی در کشورهای مختلف دنیا (قسمت ۷) مسابقه‌ی آزاد ریاضی در کانادا

● هوشمند شرقی

۴۸

اشاره

ماشین‌های محاسبه در آن غیر مجاز است. مسائل در دو بخش A و B تنظیم شده‌اند. بخش A شامل ۸ سؤال است (که آسان ترند) و هر سؤال دارای ۱۵ امتیاز است. مسائل بخش B (که دشوار ترند) شامل ۴ سؤال هستند و هر سؤال ۱۰ امتیاز دارد.

درباره‌ی مسابقه‌ی آزاد ریاضی در کشور کانادا، قبله‌ی ۴۹ شماره‌ی ۲۰۰۳ را نیز در آن شماره آوردیم. اینک مسائل مسابقه‌ی سال ۲۰۰۳ را تقدیم شما می‌کنیم. یادآوری می‌شود که مدت مسابقه ۲/۵ ساعت و استفاده از

ابتدا صورت سؤال‌ها و سپس پاسخ آن‌ها را ملاحظه می‌کنید.

بخش A

۱. جف، گرت و اینا، همگی در یک روز از سال به دنیا آمدند. گرت یک سال بزرگ‌تر از جف و اینا دو سال بزرگ‌تر از گرت است. امسال مجموع سن آن‌ها ۱۸ سال می‌شود.

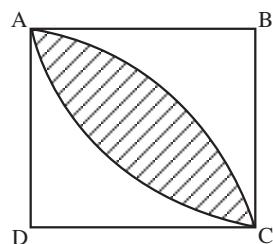
گرت چند سال دارد؟

۲. تصویر نقطه‌ی (۲ - ۴) بر محور x هارا روی خط $y=x$ تصویر می‌کنیم. مختصات نقطه‌ی آخر چیست؟

۳. دایره‌ای به شعاع ۱ و به مرکز مبداء مختصات مفروض است. دو ذره به طور هم زمان از نقطه‌ی (۰ + ۱) و در دو جهت مخالف، روی محیط دایره شروع به حرکت می‌کنند: یکی از آن دو در جهت خلاف حرکت عقربه‌های ساعت و با سرعت ثابت V ، و دیگری در جهت حرکت عقربه‌های ساعت و با سرعت ثابت $3V$. بعد از ترک نقطه‌ی (۰ + ۱) دو ذره، نخست در نقطه‌ی P و سپس در نقطه‌ی Q هم‌دیگر را ملاقات می‌کنند. مختصات نقطه‌ی Q را محاسبه کنید.

۴. دو عدد متمایز از مجموعه‌ی {۰, ۱, ۲, ۳, ۴} به طور تصادفی انتخاب شده‌اند. احتمال آن که مجموع آن‌ها از حاصل ضربشان بزرگ‌تر باشد، چیست؟

۵. مربع ABCD (شکل زیر) به ضلع ۶ رسم شده است. کمان‌هایی از دایره‌هایی به شعاع ۶ و به مرکزهای B و D نیز ترسیم شده‌اند. مساحت محدوده‌ی سایه‌زده چه قدر است؟

۶. نماد $[a]$ به معنی بزرگ‌ترین عدد صحیح کوچک‌تر یا مساوی a است؛ برای مثال: $5 = [5/7]$ ، $4 = [4/5]$ و $-4/2 = [-4/2]$. همه‌ی مقادیر x را به دست آورید به طوری که داشته باشیم:

$$\left[\frac{3}{x} \right] + \left[\frac{4}{x} \right] = 5$$

۷. نقاط $(1, 4)$ ، $P(4, 1)$ ، $Q(-8, 7)$ و $R(7, 1)$ وسط‌های شعاع‌هایی از دایره‌ی C_1 هستند. طول شعاع این دایره را به دست آورید.

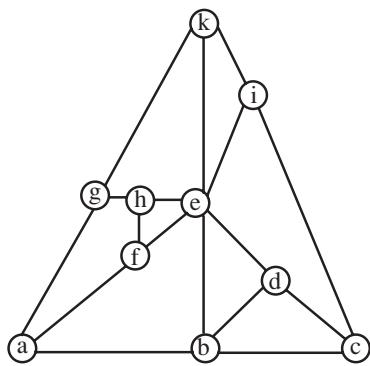
۸. تعداد سه‌تایی‌های (k, l, m) را به دست آورید،

به طوری که $k + l + m$ عددهای طبیعی باشند و:

$$\frac{4k}{5} + \frac{5l}{6} + \frac{6m}{7} = 82 \quad k + l + m = 97$$

بخش B

۱. در نمودار زیر، عددهای صحیح، باید در دایره‌ها طوری واقع شوند که مجموع عددهای واقع در دایره‌های روی هریک از ده خط راست، مساوی ۱۵ شود؛ برای مثال:

$$e + i = 15 \quad a + g + k = 15$$

الف) اگر $k = 2$ و $e = 5$ ، همه‌ی عددهای مناسب را در دایره‌ها قرار دهید.

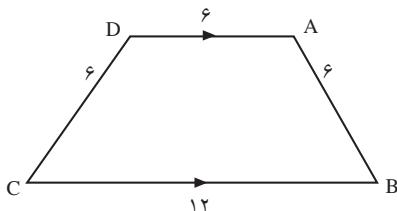
ب) فرض کنید $k = 2$ و e غیر مشخص باشد:

۱-۱. دستوری برای محاسبه b و c بر حسب e به دست آورید.

۱-۲. نشان دهید، مقدار e باید مساوی ۵ باشد.

ج) حال فرض کنید $x = k$ و x نامعین باشد. ثابت کنید که e هم‌چنان باید مساوی ۵ باشد.

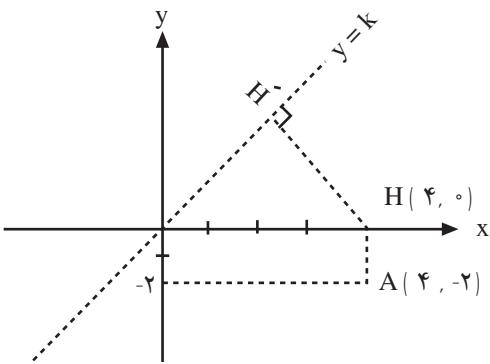
۲. انباری به شکل یک ذوزنقه، با سه ضلع به طول ۶ متر و یک ضلع به طول ۱۲ متر، مطابق شکل ساخته شده است.

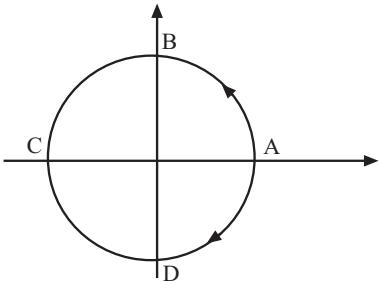
الف) اندازه‌های زوایای داخلی ذوزنقه را به دست آورید.

ب) اگر زنجیری در نقطه‌ی A به دیوار خارجی انبار وصل

$$\Rightarrow b = 4 - a \Rightarrow a = 4 - a \Rightarrow a = 2 \Rightarrow H'(2, 2)$$

۳. وقتی ذره‌ی اول از نقطه‌ی شروع (A) به نقطه‌ی می‌رسد، ذره‌ی دوم که سرعتش سه برابر سرعت آن است، از سمت دیگر به نقطه‌ی B می‌رسد. (اولی ۹۰° و دومی ۲۷۰° روی محیط دایره حرکت می‌کنند). بنابراین، نقطه‌ی P روی نقطه‌ی (1, 0) واقع است. اکنون مبدأ حرکت، نقطه‌ی (1, 0) است و ذره‌ی اول با سرعت ۷ در همان جهت (خلاف حرکت عقربه‌های ساعت) و ذره‌ی دوم نیز در جهت حرکت عقربه‌های ساعت به حرکت خود ادامه می‌دهند. با همان استدلال به سادگی درمی‌یابیم که نقطه‌ی Q بر نقطه‌ی C(-1, 0) قرار دارد.

۴. تعداد اعضای فضای نمونه‌ی این پیشامد تصادفی معادل تعداد انتخاب‌های ۲ شیء از ۵ شیء است:

$$n(S) = \binom{5}{2} = 10$$

به سادگی و بدون هیچ محاسبه‌ای می‌توان با امتحان کردن این ۱۰ جفت عدد، عددهایی را که در شرط مسئله صدق می‌کنند، تعیین کرد:

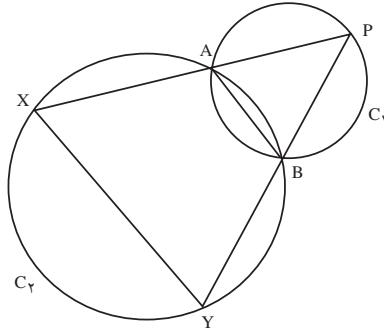
$$A = \{(0, 1), (0, 2), (0, 3), (0, 4), (1, 2), (1, 3), (1, 4)\}$$

$$\Rightarrow P(A) = \frac{n(A)}{n(S)} = \frac{7}{10}$$

۵. اگر قطر مربع را رسم کنیم، مساحت محدوده‌ی سایه‌زده در شکل ذیل برابر است با مساحت ربع دایره به شعاع : OAC = OC

شده و طول زنجیر ۸ متر باشد و کسی انتهای زنجیر را در دست بگیرد و حرکت کند، حداقل مساحت محدوده‌ای که می‌تواند در خارج انبار طی کند، چه قدر است؟

۳. الف) در شکل زیر، دایره‌های C_1 و C_2 دارای وتر مشترک AB هستند.

نقطه‌ی P روی دایره‌ی C_1 و در خارج دایره‌ی C_2 انتخاب شده است و امتداد خطوط PA و PB دایره‌ی C_2 را به ترتیب در نقاط X و Y قطع کرده است. اگر $PA = 5$ ، $AB = 6$ ، $XY = 7$ و $PB = 8$ باشد، طول XY را به دست آورید.

ب) دو دایره‌ی C_3 و C_4 در وتر GH مشترک هستند. نقطه‌ی Q روی C_3 و در خارج C_4 انتخاب شده و امتداد خطوط QG و QH دایره‌ی C_4 را به ترتیب در نقاط V و W قطع کرده است. نشان دهید که بدون بستگی به جای Q، طول VW همواره مقداری ثابت است.

۴. معادله‌ی $x^3 - 6x^2 + 5x + 1 = 0$ دارای ریشه‌های حقیقی a و b و c است. مقدار $a^5 + b^5 + c^5$ را به دست آورید.

حل مسائل بخش A

۱. اگر سن جف را x فرض کنیم، سن گرت ۱ + x و سن اینا ۳ + x خواهد بود. به سادگی و به کمک فرض مسئله می‌توان نوشت:

$$x + x + 1 + x + 3 = 118 \Rightarrow 3x = 114 \Rightarrow x = 38$$

یعنی گرت ۳۹ سال دارد.

۲. تصویر نقطه‌ی A(-2, 4) بر محور x، نقطه‌ی H(4, 0) است. اگر تصویر H بر نیمساز ربع اول و سوم، نقطه‌ی (b, a) باشد، بدیهی است که $a = b$ و نیز شبیه HH' مساوی ۱ - است. بنابراین می‌توان نوشت:

$$m_{HH'} = \frac{b - 0}{a - 4} = \frac{b}{a - 4} = -1$$

معادله‌ی عمود منصف PR : $x = 7$

$$\begin{cases} x = 7 \\ x - 3y = 16 \end{cases} \Rightarrow x = 7, y = -3 \Rightarrow$$

PQR : مرکز دایره‌ی محیطی مثلث

PQR : شعاع دایره‌ی محیطی مثلث $r = op = \sqrt{(7-4)^2 + (-3-1)^2} = 5$

$$\Rightarrow R = 2r = 10.$$

$$\frac{4k}{5} + \frac{5l}{6} + \frac{6m}{7} = 82 \quad . \quad 8$$

$$\Rightarrow (k - \frac{4}{5}) + (l - \frac{5}{6}) + (m - \frac{6}{7}) = 82$$

$$\Rightarrow (\frac{1+k+m}{7}) - (\frac{k}{5} + \frac{l}{6} + \frac{m}{7}) = 82$$

$$\Rightarrow \frac{k}{5} + \frac{l}{6} + \frac{m}{7} = 15 \Rightarrow \frac{42k + 35l + 30m}{5 \times 6 \times 7} = 15$$

$$\Rightarrow \frac{3(m+1+k) + 5l + 12k}{5 \times 6 \times 7} = 15$$

$$\Rightarrow 291 + 5l + 12k = 315 \Rightarrow 5l + 12k = 24.$$

$$\Rightarrow l = \frac{24 - 12k}{5} = \frac{12(20 - k)}{5}$$

با توجه به این که $(5, 12)$ نتیجه‌ی می‌شود که باید مضرب 12 و $20 - k$ مضرب 5 باشد:

$$20 - k = 5t \Rightarrow k = -5t + 20 > 0, \quad l = 12t > 0.$$

$$\Rightarrow -5t + 20 + 12t + m = 97 \Rightarrow m = 77 - 7t > 0.$$

$$\Rightarrow t = 1, 2, 3$$

بنابراین، برای k و l و m سه دسته جواب به صورت زیر وجود دارد:

$$(k, l, m) = (15, 12, 7), (10, 24, 2), (5, 36, 5)$$

بخش B

۱. الف) معادلات زیر از فرض مسئله و فرض $k = 2$ و $e = 5$ به دست می‌آیند:

$$a + y = 13, \quad a + b + c = 15, \quad c + i = 13, \quad b = 8, \quad i = 1,$$

$$c + d = 10, \quad b + d = 15, \quad g + h = 10, \quad f + h = 15, \quad a + f = 10$$

(مجموع عددهای دایره‌های واقع بر یک خط راست را نوشتیم).

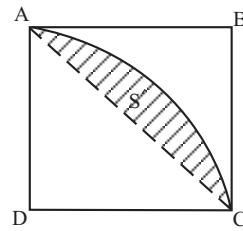
اگرچه سادگی به کمک نتایج بالا به دست می‌آید:

$$e = 5, \quad b = 8, \quad i = 1, \quad d = 7, \quad c = 3, \quad d = 7, \quad a = 4,$$

$$g = 9, \quad h = 1, \quad f = 14$$

ب) فرض می‌کنیم $k = 2$ و $e = 5$ نامشخص باشد. این معادلات

$$S' = S_1 - S_2 = \frac{36\pi}{4} - \frac{36}{2} = 9(\pi - 2)$$

اما مساحت محدوده‌ای که در شکل اصلی رسم شده است، دو برابر محدوده‌ی شکل بالاست. بنابراین:

$$S = 2S' = 18(\pi - 2)$$

۶. این نخستین مسئله‌ی جدی در این آزمون است!

می‌دانیم که: $a \leq x < a+1$. بنابراین اگر

$$\left\lfloor \frac{4}{x} \right\rfloor = 5 - k \quad \text{و با توجه به فرض } \left\lfloor \frac{3}{x} \right\rfloor = k$$

فوق داریم:

$$k \leq \frac{3}{x} < k+1, \quad 5-k \leq \frac{4}{x} < 6-k$$

از جمع کردن دو نابرابری بالا داریم:

$$5 \leq \frac{7}{x} < 7$$

و از حل دستگاه نامعادله‌های فوق (انجام دهید) داریم:

$$1 < x < 1/4 \Rightarrow x \in (1/4, 1)$$

۷. P، Q و R همگی روی محیط دایره‌ای هستند که شعاع آن نصف شعاع دایره‌ی اصلی است. مرکز این دایره، نقطه‌ی برخورد عمود منصف‌های اضلاع مثلث PQR است. بنابراین، معادله‌ی عمود منصف‌های دو ضلع از اضلاع این مثلث (متلاً PQ و PR) را می‌نویسیم. نقطه‌ی برخورد آن‌ها، مرکز تا یکی از این سه نقطه، شعاع دایره‌ی محیطی مثلث است و شعاع دایره‌ی اصلی دو برابر شعاع این دایره.

$$PQ: M\left(\frac{11}{2}, -\frac{7}{2}\right) \quad \text{شیب } PQ: m = \frac{-8-1}{7-4} = -3$$

$$PR: m' = \frac{1}{3} \Rightarrow \text{شیب عمود منصف } PR: m' = \frac{1}{3}$$

$$QR: y + \frac{7}{2} = \frac{1}{3}(x - \frac{11}{2}) \Rightarrow x - 3y = 16 \quad \text{شیب عمود منصف } QR: m = \frac{1}{3}$$

$$PR: m = \frac{1-1}{10-4} = 0 \Rightarrow \text{شیب عمود منصف } PR: m = 0$$

⇒ شیب عمود منصف PR تعریف نشده است

به دست می آیند:

$$\begin{aligned} a+g &= 13, \quad b+e = 13, \quad c+i = 13, \quad a+b+c = 15, \\ e+i &= 15, \quad c+d+e = 15, \quad b+d = 15, \quad a+f+e = 15, \\ f+h &= 15, \quad g+h+e = 15 \end{aligned}$$

اکنون می توان نوشت:

$$\begin{aligned} b &= 13 - e, \quad b+d = 15 \Rightarrow 13 - e + d = 15 \\ \Rightarrow d &= 2 + e, \quad c+d+e = 15 \Rightarrow c + 2 + e + e = 15 \\ \Rightarrow c &= 13 - 2e, \quad a+b+c = 15 \Rightarrow a + 13 - e + 13 - 2e = 15 \\ \Rightarrow a &= 3e - 11, \quad g = 13 - a \Rightarrow g = 24 - 3e \\ i &= 13 - c \Rightarrow i = 2e, \quad i = 15 - e \Rightarrow 2e = 15 - e \Rightarrow e = 5 \end{aligned}$$

(ج) با فرض $x = k$ نیز خواهیم داشت:

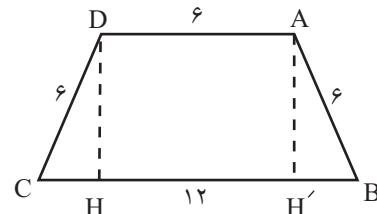
$$\begin{aligned} a+g+x &= x+i+c = a+b+c = x+e+b = e+d+c = \\ a+f+e &= b+d = e+i = g+h+e = f+h = 15 \end{aligned}$$

و از ترکیب این معادله ها داریم:

$$\begin{aligned} b+e+x &= 15 \Rightarrow b = 15 - x - e \\ b+d &= 15 \Rightarrow d = 15 - b \Rightarrow d = x + e \\ c+d+e &= 15 \Rightarrow c + x + e + e = 15 \Rightarrow c = 15 - x - 2e \\ a+b+c &= 15 \Rightarrow a + 15 - x - e + 15 - x - 2e = 15 \\ \Rightarrow a &= 3e + 2x - 15 \\ a+g+x &= 15 \Rightarrow 3e + 2x - 15 + g + x = 15 \\ \Rightarrow g &= 30 - 3e - 3x \\ x+i+c &= 15 \Rightarrow x + i + 15 - x - 2e = 15 \Rightarrow i = 2e, \\ e+i &= 15 \Rightarrow 3e = 15 \Rightarrow e = 5 \end{aligned}$$

۲. الف) مطابق شکل، عمودهای DH و $H'B$ را بر BC

رسم می کنیم. داریم:

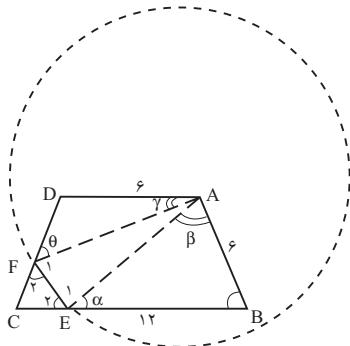

$$CH = BH' = \frac{BC - AD}{2} = \frac{12 - 6}{2} = 3$$

در مثلث قائم الزاویه $\angle ABH'$ ، ضلع BH' نصف وتر AB است. بنابراین: $\angle CDH = \angle BAH' = 30^\circ$ و در نتیجه:

$$\angle A = \angle D = 120^\circ \text{ و } \angle B = \angle C = 60^\circ$$

(ب) مطابق شکل ذیل، دایره ای به مرکز A و به شعاع $r = 8$ را رسم می کنیم. این دایره BC را در E و CD را در F قطع می کند؛ به طوری که: $AE = AF = 8$

حال کافی است مساحت دایره بی به شعاع 8 را از مساحت پنج ضلعی $ADFEB$ کم کنیم تا مساحت محدوده دی موردنظر به دست آید. برای محاسبه مساحت پنج ضلعی نیز می توان مساحت ذوزنقه را از مساحت مثلث CEF کم کرد. برای این کار محاسبات زیر را انجام می دهیم:

$$\Delta ABE: \frac{AE}{\sin B} = \frac{6}{\sin \alpha} \Rightarrow \frac{8}{\sin 60^\circ} = \frac{6}{\sin \alpha}$$

$$\Rightarrow \sin \alpha = \frac{6 \times \frac{\sqrt{3}}{2}}{8} \Rightarrow \sin \alpha = \frac{3\sqrt{3}}{8}$$

$$\frac{BE}{\sin \beta} = \frac{6}{\sin \alpha}, \cos \alpha = \sqrt{1 - \frac{27}{64}} = \frac{\sqrt{37}}{8}$$

$$\sin \beta = \sin(\pi - \alpha - \beta) = \sin(\alpha + 60^\circ)$$

$$= \sin \alpha \cos 60^\circ + \cos \alpha \sin 60^\circ$$

$$= \frac{3\sqrt{3}}{8} \times \frac{1}{2} + \frac{\sqrt{37}}{8} \times \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{\sqrt{111}}{16}$$

$$\Rightarrow BE = \frac{\frac{6\sqrt{111}}{16}}{\frac{3\sqrt{3}}{8}} = \frac{6\sqrt{111}}{6\sqrt{3}} = \sqrt{37} \Rightarrow CE = 12 - \sqrt{37}$$

و در مثلث ADF داریم:

$$\frac{AD}{\sin \theta} = \frac{AF}{\sin 120^\circ} = \frac{DF}{\sin \gamma} \Rightarrow \frac{6}{\sin \theta} = \frac{8}{\sin \frac{\pi}{3}}$$

$$\Rightarrow \sin \theta = \frac{3\sqrt{3}}{8} \Rightarrow \theta = \alpha$$

$$\Rightarrow F_\gamma = E_\gamma (\hat{F}_\gamma = 180^\circ - \hat{F}_1 - \theta,$$

$$\hat{E}_\gamma = 180^\circ - \hat{E}_1 - \hat{\alpha}, \hat{E}_1 = \hat{F}_1)$$

$$\Rightarrow CE = CF = 12 - \sqrt{37}$$

حال می توان نوشت:

$$S_{CEF} = \frac{1}{2} CE \cdot CF \cdot \sin \hat{C}$$

